İDİL

ÖRMENİN İZLERİNİ TARİHTE ARAMAK: NALBINDING

Banu Hatice GÜRCÜM
Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı Bölümü, banugurcum@gmail.com, ORCID: 0000- 0001-9687-9598

Arzu ARSLAN
Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi Şebinkarahisar Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü Moda Tasarımı Programı, arzu2867@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9231-934X

Gürcüm, Banu Hatice ve Arzu Arslan. "Örmenin İzlerini Tarihte Aramak: Nalbinding". idil, 87 (2021 Kasım): s. 1573–1591.
doi: 10.7816/idil-10-87-02

ÖZ

Temel olarak tığ, şiş, mekik gibi bir yardımcı eleman üzerinden ayrı ayrı hazırlanmış ilmeklerin yumaktan gelen iplikle birbirlerinin içlerinden geçirilmesi ve bağlanması esasına dayanan bir tekstil yüzeyi oluşturma yöntemi olan atkılı örmenin tarih içerisinde gelişim süreci çoğunlukla şişler yardımıyla başlayan el örgüsüne dayandırılmaktadır. Bununla beraber, dünya genelinde yapılan arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılan iğneler ile kumaş parçalarına yapılan bilimsel incelemeler ve tarihlendirme yöntemleri el örücülüğünün tarih içindeki başlangıcının daha eskilere dayanmakta olduğunu kanıtlamaktadır. Arkeolojik kazılarda elde edilen buluntular örmenin tek iğne örgüsü ya da dünya genelinde bilinen nalbinding tekniği ile başladığını göstermektedir. Nalbinding, iğne ve iplikle oluşturulan ilmeklerin kendi içlerinde döngüsel bir halka formunda birbirlerine bağlanması esasına dayanmaktadır. Nalbinding, örme ile ilgili birçok Türkçe kaynakta ifade edilmesine rağmen yaygın kullanımı olmayan eski bir tekniktir. Kuzey Avrupa'da kullanılan bu teknik Anadolu'da yaygın şekilde bilinen mekikli örme, balık ağı örme, iğne oyası örme teknikleri ile iplik halkasıyla yüzey oluşturulması ve tek iplik taşıyıcısı kullanılması açısından benzerlik göstermektedir. Anadolu'da nalbinding tekniği yaygın olmasa da son yıllarda yapılan arkeolojik kazılarda (Başur Höyük–Siirt, Körtik Tepe-Diyarbakır) örme iğnesi olarak kullanıldığı düşünülen bazı iğnelerin bulunması, örmeciliğin tarihinin bu topraklarda MÖ 11.000. yıllara kadar uzandığını ve örme iğnesi kullanılarak yapılan örme tekniğinin Anadolu'da da kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de nalbindingin kullanımı olup olmadığı üzerine bir değerlendirme mevcut değildir. Dünya genelinde 1970'lerden bu yana eldiven, çorap ve bere yapımında kullanılan nalbinding tekniğine artan bir ilgi olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinde bu tekniğin yeniden canlandırılması söz konusudur. Bu nedenle bu araştırma tekstil tasarım tekniklerine ilgi duyan kişilere Türkiye'de ve dünya genelinde yapılan son arkeolojik kazıların da ortaya çıkarttığı örme iğneleri üzerinden nalbinding tekniğinin tarihçesini, tekniği ve iğnelerini tanıtmak üzere bir derleme olarak tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örme, nalbinding, tek iğneli örme, arkeolojik kazılarda örme, örme tekstil buluntuları

Makale Bilgisi:
Geliş: 24 Eylül 2021 *Düzeltme: 14 Ekim 2021* *Kabul: 2 Kasım 2021*

© 2021 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Belirli uzunluktaki ipliğe iğne, tığ, şiş gibi yardımcı elemanlar kullanılarak ilmek formunun verilmesiyle elde edilen tekstil yüzeyine örme denir. İngilizce örme terimi [knitting] Antik Sanskritçe [de kullanılan] "nahyat" kelimesinden türetilen Sakson dilindeki "cnyttan" kelimesinden gelmektedir (Spencer, 2001'den aktaran Ray, 2011:2). Spencer (2001:7) knitting ve cynttan kelimelerinin bağlantısını vurgulayarak; ö*rme terimi [knitting] 16. yüzyılın ortalarına doğru kaynaklarda görülse de o tarihten önceki kullanımı olan Sakson dilinde "cnyttan" ve Sanskritce "nahyat" kelimeleri daha az belirgindir. Bunun nedeni örmenin düğümleme (ilmek bağlama) ve Kıpti örme [Coptic knitting veya Nalbinding] uygulamalarıyla bütünleşerek gelişmesi olabilir* der. Örme tekniğinin insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir. Çelenk (1998:1) örmeciliğin başlangıç tarihinin bilinmediğini ifade eder ve "ilk insanlar zamanına dayandığı sanılmaktadır" şeklinde belirtir. Aynı araştırmada "günümüze kadar gelmiş tarihi kaynaklarda Cilalı Taş Devri'ne ait olduğu sanılan örgü kalıntılarına benzer kumaş parçalarına rastlanmış" (Çelenk, 1998:1) olduğu da yazılmıştır. Ray (2011:2) de "örgüyü bulan kişinin adına dair bir kayıt yoktur" diye açıklar ve örmenin eski, yavaş bir süreç olduğunu ve hala uygulanmakta olduğunu vurgular. Genel geçer kabul örme yüzey oluşturma tekniklerini tek şiş (tığ, mekik, iğne), iki şiş ve ikiden fazla şiş ile örme olarak üçe ayırmaktır. Ray (2011:2) de "iki çubuk kullanarak yapılan örme" tekniğinin yaklaşık 3000 yıl önce icat edildiğini ve bu tekniğin asil ailelerin kadınları tarafından eldiven, çorap ve şapka yapmak için çoğunlukla uygulandığını kaydeder. Ray (2011:2)'in tespitini destekler nitelikte arkeolojik bulgular iğne ile yapılan örmenin şiş ya da tığ ile yapılan örmeden daha eski olduğunu göstermektedir. Sissons (2018:11) örme tarihine dair şu ifadelere yer vermektedir: İnsanoğlunun yalnızca parmaklarını kullanarak örgü örmesinin tarihiyse MÖ 1000 yılına dek uzanıyor. Belki de şişler ve örgü, Fransız bobin örgüsüne benzer, masura çubuklarının bulunduğu yuvarlak çerçeve tekniğiyle aynı zamanlarda kullanılmaktaydı.

Örmenin çok eski dönemlere dayandığını kanıtlayan arkeolojik bulgulara rağmen örme tekniğinin ilk olarak nerede ve kimler tarafından kullanıldığına dair kesin bilgiler söz konusu değildir. Arkeolojik kazılarda bulunan, üretildiği dönemler itibariyle tespit edilmiş ve kayıt altına alınmış örme parçaları mevcuttur. Bulgular ışığında tek iğne ile üretilen ve Kuzey ülkelerinde de bilinen bir teknik olan nalbindingin, en eski örme tekniği olduğu kabul edilmektedir. Nalbinding; belirli uzunluktaki ipliğin, çeşitli malzemelerden yapılmış iğnelerin gözlerinden geçirilmesiyle yatay yönde ilmek oluşturulması esasına dayanan bir yüzey elde etme tekniğidir. Kuzey Avrupa'da kullanılan bu teknik Anadolu'da yaygın şekilde bilinen mekikli örme, balık ağı örme, iğne oyası örme teknikleri ile iplik halkasıyla yüzey oluşturulması ve tek iplik taşıyıcısı (iğne, mekik) kullanılması açısından benzerlik göstermektedir. Anadolu'da nalbinding tekniği yaygın olmasa da son yıllarda yapılan arkeolojik kazılarda (Başur Höyük–Siirt, Körtik Tepe-Diyarbakır) örme iğnesi olarak kullanıldığı düşünülen bazı iğnelerin bulunması, örmeciliğin tarihinin bu topraklarda MÖ 11.000. yıllara kadar uzandığını ve örme iğnesi kullanılarak yapılan örme tekniğinin Anadolu'da da kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de nalbindingin kullanımı olup olmadığı üzerine bir değerlendirme mevcut değildir. Bu nedenle bu araştırmada örmenin tarihsel izlerinin ve özelde nalbinding tekniğinin açıklanması amaçlanmaktadır.

Nalbinding Tarihçesi

Arkeolojik bulgular ile ortaya çıkan bu örme tekniğinin bilinen en yakın benzerinin İskandinavya'da bulunduğunun belirlenmesi, İskandinav ülkelerde devam eden gelenekle çok açık ve çok yakın bağı olması, benzer tekniğin İngiltere'de vd. ülkelerde bulunmaması ve hiçbir İngilizce terimin bu kavramı tam olarak karşılayamaması gibi nedenlerden bu tekniğin terim karşılığı olarak Norveççe "nålbinding" teriminin İngilizce'ye "nalbinding" kelimesi olarak geçmesi benimsenmiş ve bazı tartışmalar olsa da genel kabul görmüştür. Kökü İskandinavya'ya dayanan nalbinding, ilmek şeklindeki kıvrım [halka], örme ve tığ işi de dâhil olmak üzere ilmekli tekstillerin tamamını kapsayan daha geniş bir terimdir (Url10). Leslie (2007:199) nalbinding kelimesinin kökenini şu şekilde açıklamıştır:

> (…) nålbinding kelimesi 1970'lerin başında ortaya çıkmıştır. Nålbinding iki Norveç kelimesinden oluşur: *nål* iğne anlamına ve *binding* bağlamak, birleştirmek veya dikmek anlamına gelir. Birçok farklı nålbinding yazımı vardır ancak hepsi "tek iğneli örme" anlamına gelmektedir.

Dünya genelinde farklı bölgelerde nalbinding uygulanmasına yönelik bulgular mevcuttur. Rutt (1987:8) bazı yazarların bu tür kumaşları "ilmek, iğneli örgü, gözlü iğneli örgü, düğümsüz ağ, vantsom veya diğer

İskandinav terimleriyle" adlandırmayı tercih ettiklerini belirtir. Sagona (2018:283) ise "çemberli ilmek", "iğne ilmeği", "ilmekli ağ" ve "tek iğne örgüsü" terimlerini kullanır. Leslie (2007:199) nalbindingin "yalancı örme, çapraz örgü halkası, ilmekli kumaş yapısı, iğne halkası, halka iğne ağları ve fantazi düğme iliği dolgusu" kelimeleriyle de bilindiğini belirtir. Finlandiya'da nalbinding "iğneli eldiven tekniği" (neulakinnastekniikka), "eldiven iğnesi tekniği" (kinnasneulatekniikka), "eldiven dikişi" (kinnasompelu) veya "(bir) iğne ile örme" (yhdellä- neulalla neulominen) olarak adlandırılır (Url2). Başka bir kaynak (Url3) da "çoğu [örgücüler] tarafından "Kıpti dikiş" olarak" ifade edildiğini yazar. Aynı kaynakta "Batı Çin'in Tarim Havzası'nda bulunan çok eski bir şapkaya atıfta bulunarak bazen "Tarim dikişi" olarak" da adlandırıldığı belirtilir. Ancak Sagona (2018:283) bu duruma karşı çıkarak "yaygın olarak "Kıpti Dikiş" ve bazen de "Tarim Dikiş" olarak bilinen teknik "nalbinding'in bir biçimidir" şeklinde açıklar. Yazara göre Kıpti dikiş ve Tarim dikişi teknik olarak nalbinding'den farklıdır (Sagona, 2018:283).

Nalbinding Tekniği

Tekstil yüzeyleri, iplik sistemlerine ve buna bağlı olarak uygulanan tekniklere göre sınıflandırılmaktadır. Bühler-Oppenheim (1947'den aktaran Ulrike Claßen-Büttner, 2015:11) kumaşları "sadece bir iplik veya iplik seti ile üretilen kumaşlar ile iki veya daha fazla iplik sisteminden oluşan kumaşlar" olarak sınıflandırır. Nalbinding de iplik sürekli olarak kendi içinden geçirilerek yüzey oluşturulduğu için tek iplikli bir teknik olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde tekstil araştırmacıları tarafından kullanılan ve önemli tekstil yüzey sınıflandırma sistemlerinden biri olarak kabul edilen "Annemarie Seiler-Baldinger (1994) tarafından hazırlanan "Tekstil:Tekniklerin Sınıflandırılması (Textiles: A Classification of Techniques)" dokümanıdır. Bu çalışma "Bühler-Oppenheim'ın (1948) yayınlarına dayanmaktadır" ve Seiler-Baldinger, sistemini "üretim tekniklerini" esas alarak temellendirmiş ve nalbinding ile yapılan kumaşları "ağ ile yapılan kumaşlar" grubuna dahil etmiş ve "ağ ilmeğini" şu şekilde tanımlamıştır (Seiler-Baldinger, 1994:7-18): *Ağ [örgüsü], bir ilmek sırası veya sıra halinde tekrarlanana kadar ipliğin akışını ya da bitişik ilmek sıraları veya sıralardaki bağlantılar kalıba uygun (=tekrar) oluncaya kadar ipliğin bağlanmasını içerir.*

Bu cümle esas itibariyle nalbinding kavramın doğru bir tanımıdır. Seiler-Baldinger'in ağ örgüsü kumaş teknikleri; bağlama, ilmekleme, düğümleme, tığ işi ve örmeyi içermektedir (aktaran Ulrike Claßen-Büttner, 2015:11). Bu tekstil üretme yöntemi [nalbinding] dünyanın hemen hemen tüm bölgelerinde hala yaygındır (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:9). Afrika, İskandinavya ve diğer yerlerde nispeten normal uzunlukta bir ipliğin, iğnenin gözünden geçirilmesiyle ilmekli bir kumaş üretmenin eski yöntemleri mevcuttur. Sonuç olarak zorunlu olmamakla birlikte çoğunlukla çapraz örgü ilmeklerden oluşan kumaş örülebilmiştir (elde edilen efekt "ilmeklerin arkasından örülmüş" el örgüsü şeklindedir ancak sıklıkla halkayı ters yönde bükmektedir) (Rutt,1987:8).

> *Nalbinding yapım aşamasında "örülmüş" ilmek, halkanın altında olacak şekilde görünmektedir. Örgüde halka üstte oluşturulmaktadır (Görsel 1). Bir kumaş parçasının bu şekilde yapılıp yapılmadığını tespit etmek zor olabilir. Her bir [halkada] kullanılan iplikte iki iplik uzunluğu arasındaki birleşim [noktasına] katılımı faydalı göstergelerdir. Artırmalar ve azaltmalar, nalbindingi tanımlamaya ve onu örgüden kesin olarak ayırmaya yardımcı olur* (Rutt, 1987:8).

Tekstil tarihçileri, nalbinding tekniğini *basit, birbirine bağlı ilmek* veya *yanal bağlantılı ilmek* olarak nitelendirmişlerdir (Seiler-Baldinger,1994:13'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193). Leslie (2007:198) nalbinding yapılış tekniğini; "tek gözlü bir iğne ve kısa boy iplik kullanılarak sağlam, elastik kumaş oluşturmak" olarak tanımlar. Sagona (2018:283) da bu teknik için "tek elemanlı (veya tek iplikli) çapraz örgülü ilmek" terimini kullanır ve "bir iğne ve tek bir ipliğin kendi üzerinde tekrar ettiği kumaş üretme yöntemidir" şeklinde tanımlar. Nalbinding'de iki örgü iğnesi yerine ilmek yapmak için "tek bir dikiş iğnesi" kullanılır (Johnson, 2008:8). Nalbinding tekniğinin hemen hemen dünyanın her yöresinde geniş kullanım alanı bulan şişli el örgüsü tekniğinden ayırt etmek zordur. Lesli bu iki tekniğin farkını açıklar:

> *Bu tekniği iki şiş üzerinde yapılan "gerçek" örmeden ayırt etmek için "tek iğne" [tekniği] denir. Tek iğneli örmenin yanında bu teknik için en yaygın kullanılan isim nålbinding'dir* (Leslie, 2007:199).

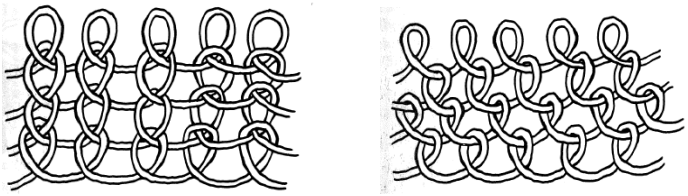

Görsel 1.Örgüye benzeyen basit nalbinding bağlama teknikleri: örme kumaşla özdeş bir yapı (solda); örme olmayan bir nalbinding kumaş (sağda) (Rutt, 1987:9).

Tavman ve Oskay (2012:202) araştırmalarında "(…) örme kumaş yapısına benzeyen fakat değişik bir teknikle örülen "nalbinding" veya "tek iğneli ağ tekniği" olarak adlandırılan tekniğin örmenin başlangıcı olabileceği yönünde de kayıtlar bulunduğunu" belirtmişlerdir. Ayrıca Ulrike Claßen-Büttner (2015:10) nalbinding tekniğinin "örme ve tığ işinden" ayıran özelliklerini şu şekilde açıklar:

> İlk incelemede nalbinding ile yapılmış tekstiller genellikle örgü veya tığ işi ile sık sık karıştırılır. Ancak nalbinding daha eski bir buluştur. Bu yüzden örgü şişleri veya tığ ile değil, gözü olan tek bir iğne ile yapılır. Nalbinding, önemli ölçüde farklı bir kumaş oluşum türü olması nedeniyle örmeden veya tığ örgüsünden farklıdır. Örme ve tığ işi örme teorik olarak sonsuz bir iplikle, kesintisiz olarak yapılır. Gözlü iğne kullanırken sadece sınırlı uzunlukta iplik kullanılabilir, her dikişte ipliğin tamamı yeni oluşturulan ilmekten geçmek zorunda olduğundan düzenli olarak yeni bir iplik parçası eklenir. İlk başta bu bir dezavantaj gibi görünür ancak [nalbinding] esnek çalışmaya izin verir, dikiş türlerinde ve [tekstil] işinin şekillendirilmesinde neredeyse sonsuz çeşitlilik olasılıkları sunar. Dantelli ipek eldivenlerden kaba iş eldivenlerine kadar her şeyi yapmak mümkündür. İlaveten, hiçbir ilmek kaçığı oluşmaz çünkü bir ipliğin gevşek ucu çekildiğinde son ilmek bir düğümle kapanır.

Günümüzde iğne-iplikle çalışan biri genellikle dikiş ya da kenar dikmekte, nakış ya da tamir yapmaktadır. Böylece kumaş parçaları birleştirilmekte, düzenlenmekte, süslenmekte veya onarılmaktadır. Bu tekniklerin aksine nalbinding "yeni bir kumaş" yaratmaktadır (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:9). Bu teknik ile biçim verme, kesme (bitirme), yuvarlak örme ve dikiş deseni elde edebilir (Spencer, 2001:7). Tek iğneli örme ile bir ürün üretmek için oldukça fazla beceri gerekmektedir (Leslie, 2007:199). Nalbinding için bir iğne ve bir parça ipliğe ihtiyaç vardır ve iğneyi önceki ilmeklerden belirli bir sırayla geçirerek yeni dikişler yapılmaktadır (Url2). Spencer (2001:7) "baş aşağı ilmekli bir yapı" üretildiğini ve ilmeklerin "çapraz" olduğunu, Leslie (2007:198) "sıra sıra oluşturulan ilmekler yapmak için *düğme iliği dikişi"* kullanıldığını belirtmektedir. İğne gözünden geçirilmiş kesikli bir iplik ile tek tek ilmek oluşturma esasına bağlı kalınarak tekstil ya da giysi yüzeyi oluşturmak oldukça zaman alıcıdır. Leslie (2007:199) "tek iğne örme ile üretim yapmak modern tekniklerden daha yavaştır" şeklinde açıklar. Bunun nedeni olarak ilmeklerin oluşum şekline bağlı olarak "iğnenin hareket yönünden" kaynaklandığı düşünülmektedir. Nalbinding çoğunlukla soldan sağa doğru yani örme ve tığ işi ile karşılaştırıldığında "ters yönde" ilerlemektedir (Url2). Örme ve tığ işinde sürekli bir iplik kullanılabilir ve yeni ilmek her zaman en son oluşturulan ilmeğe yakın bir iplik bölümünden oluşur. Bir kişi bitmemiş kumaştan iğneleri veya halkayı çıkarır ve ipliği çekerse, ilmekler açılır ve kumaş sökülür. Nalbinding ile üretilen ilmekler, tam tersine, bir önceki ilmekten tamamen çekilen kısa bir iplik parçası ile oluşturulur (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:12). Nalbinding de "iplik sert bir düğümle sıkıca çekilmez, ilmekler gevşek bir şekilde oluşturulur, genellikle bir başparmak veya iğnenin etrafına sarılır bu da bir dizi birbirine geçen ilmeklerle" sonuçlamaktadır (Leslie, 2007:198). İğne belirli bir sırayla önceki ilmeklerin içinden geçirildiğinde yeni ilmekler oluşmaktadır (Url2). Bu ilmekler sökülmez ancak bir kişi ipliği çekerse [ilmekler] sıkışır ve düğüm olur (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:12). Bu yöntem iki kez çalışılan ilmeği gerse ve uzatsa da çorap yüzeyinde daha az yüzeysel kesintiye neden olmaktadır. Genellikle oluşturulan bir delik yoktur. Tüp şeklindeki çorap üretiminde çalışan ilk örgücüler, nalbindingde kullanılan ve onunla benzer olan artırma yöntemini doğal olarak benimsemişlerdir (Rutt, 1987:14). İlmek "bükümlü haraşo dikişe benzeyen bir görünüm" sergilese de tek iğneli örme tığ işi veya örgü gibi sökülmez çünkü iplik tamamen her ilmekten yapıldığı gibi çekilmektedir. Elde edilen kumaş kullanılan ilmek ve malzemeye bağlı olarak çok elastik veya oldukça sert olabilir (Leslie, 2007:198) (Görsel 2 ve 3).

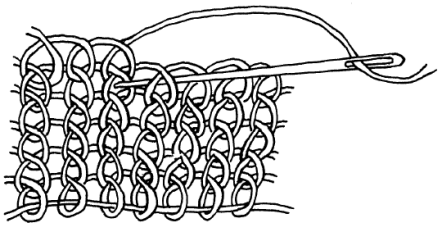

Görsel 2 (solda). Delikli ağdan yapılmış eldiven (From: Collin,1918) (Olsen ve Svanberg, 2004:193).
Görsel 3 (sağda). Nalbinding çalışma yöntemi (Rutt, 1987:8).

Rutt, el örgüsünün en eski örneği olarak nalbindingi kabul eder ve bu alandaki arkeolojik buluntuların örmenin tarihsel olarak kökenini tam açıklamadığını ifade eder. Ona göre, "örmenin muhtemelen Mısır'da nalbinding'den geliştiğini söylemek varsayımsaldır ancak mantıklıdır. Örmeyi Araplara veya Arabistan'a atfetmek doğru değildir" (Rutt, 1987:23). Dünyanın çeşitli yerlerinde bilinen ve kullanılan birkaç farklı nalbinding biçimi vardır (Olsen ve Svanberg, 2004:193). Ulrike Claßen-Büttner (2015:9) "nalbinding esnek kumaşlar oluşturur" ifadesini kullanır. Leslie (2007:199) "bu teknikle oluşturulan kumaş kalın ve sıcaktır bu da İskandinavya, Batı Avrupa, Orta Asya ve Güney Amerika dağları gibi soğuk bölgeler için çok uygundur" şeklinde belirtir. Bitmiş ürünler çoğunlukla eldivenler olup aynı zamanda çoraplar, tozluk, şapkalar, tül süzgeçler, eşarplar, yelekler ve hatta eyer altlığı kilimleri de mevcuttur (Url2). Bu kullanım alanlarının yanı sıra Rutt (1987:8) "ayak giyecekleri (Orta Doğu ve Avrupa'da), eldivenler (Avrupa genelinde), çantalar ve taşıyıcılar (Afrika) ve hatta genç erkek dansçılar (Batı Afrika) için tüm vücut streç (dar) kıyafetler" de yapıldığını belirtir.

Arkeolojik Kayıtlarda Örme İğneleri

Pearson (1984)'ın ifade ettiği gibi nalbinding "örme ve tığ işinin en eski tekniklerinden biri olarak "düğümsüz örgü" ya da "tek iğne örgüsü" olarak bilinen bir tekniktir". İğnelerin yukarıda tanımlanan kullanım alanları dışında bir tekstil tarihçisi "sivri uçlu ve yuvarlak kesitli iğneler" için dördüncü bir kullanım alanı önermiş ve "yakın zamana kadar Shetland balıkçılarının bu tür iğneleri yünlü yelkenlerini onarmak için kullandıklarını" ifade etmiştir (Andersson, 1996:17'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:192). Nalbindingin "düğümsüz ağ örgüsü" olarak da tanımlanması bu önerinin kabul edilebilirliliğini arttırmaktadır. Ülke sınırlarının belli olmadığı Eski Dünya düzeninde göçebe topluluklar yerleşim yeri olarak uygun gördükleri topraklarda kendilerine ait pek çok izleri arkalarında bırakmışlardır. Günümüz dünyasında ise pek çok ülke kendi toprakları altında yatan tarihi, arkeolojik kazılarla gün yüzüne çıkarmaya çalışmaktadır. Bu kazılarda bulunan ve tekstil yüzey oluşturma araçlarından biri olan iğnelerle ilgili bir raporu Blomqvist ve Mårtensson (1963:176)'dan alıntı yapan Olsen ve Svanberg (2004:191) şu şekilde ifade etmişlerdir:

> İsveç'in merkezindeki Lund'da yapılan bir kazıdan elde edilen ve yaklaşık 1000 yıl öncesine ait bulguları içeren raporda çeşitli iğne türleri tartışılmıştır. Yaklaşık otuz iğne de daha sonrasında toprakta keşfedilmiştir. İğnelerin çoğu kemikten yapılmıştır. Araştırmacılar iğnelerin kullanımını belirlemenin pek mümkün olmadığını belirtmişler ancak akla uygun üç uygulama alanı önermişlerdir. Genişleyen saplı büyük bir iğne türü muhtemelen çözgü ağırlıklı [ağırşaklı] dokuma tezgâhlarında mekik olarak kullanılmıştır. Boyut olarak daha küçük olan iğneler (yaklaşık 10 cm), dokuda bir desen oluşturmak için kullanılmış olabilirler. İğneleri kullanmanın üçüncü bir yolu, nalbinding olarak bilinen, özel bir teknikle tekstiller oluşturmaktır.

İğnelerin varlığı Viking kazılarından ve diğer İskandinav ülkelerindeki Orta Çağ yerleşimlerinden ve

mezarlarından bilinmektedir (Olsen ve Svanberg, 2004: 191). Sibirya'da Denisova insanları[1] tarafından yapılmış, 50.000 yıllık olduğu düşünülen en eski iğne bulunmuştur (Görsel 4). Bu iğneden önce Denisova Mağarası'nda bulunmuş buna benzer objeler yaklaşık 40.000 yıl öncesine tarihlenmiştir. Arkeologlar yeni bulunan iğnenin, Denisova insanlarına ait kalıntıların çıktığı tabakada bulunduğunu söylemektedir. Kemik iğne, Denisovalılar tarafından kloritten yapılmış modern görünümlü takıdan yaklaşık 10.000 yıl daha önceye tarihlenmektedir. Denisova Mağarası'ndaki kazıların başında yer alan Dr. Maksim Kozlikin "7 santimetre 7 milimetre boyundaki bu iğne, Denisova Mağarası'nda bulunmuş en uzun iğne. Daha önce de burada iğneler bulmuştuk fakat çok daha geç döneme tarihleniyorlardı." şeklinde belirtmiştir (Url4).

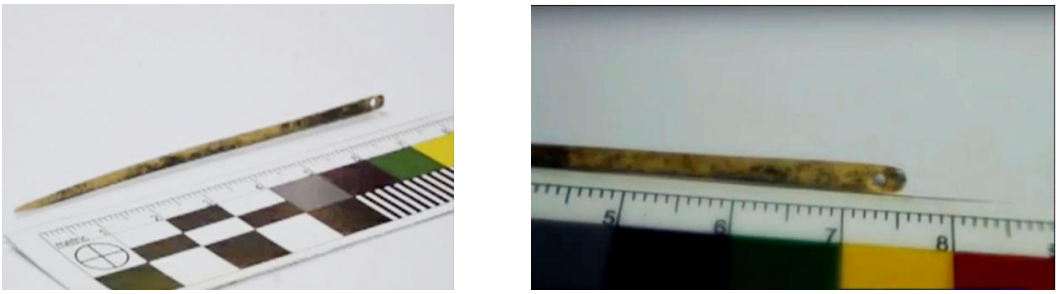

Görsel 4. Denisova mağarasında bulunan en uzun iğne (Url4).

Nalbinding iğnelerinin ortak özelliği, malzeme, boyut ve tasarım bakımından farklılık göstermeleridir. Tarihsel kayıtlarda nalbinding tekniğinde kullanılan iğnelerinin çoğunluğu oldukça büyük olup tahtadan, kemikten, boynuzdan veya metalden yapılmıştır. İğneler için domuz baldır kemiğinin (yaban domuzu) kullanılması yaygındır. Bazı iğneler koyunların baldır kemiğinden yapılmıştır. Ayrıca tavşan kemiği iğnesi (Kara tavşanı) de bilinmektedir (Campbell, 1942:114 ve Kaukonen, 1960:52'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:195) (Görsel 5).

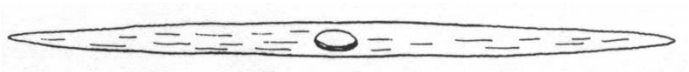

Görsel 5. Ayakkabı astarını dikmek için kullanılan iğne, Björkvattnet, Swedish Lappland (Campbell, 1942'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:195).

Geçmiş yıllarda yapılan arkeolojik kazılarda bulunan nalbinding iğnelerinde kullanılan malzemeler ile yapısal özelliklerine dair Lindström (1976), Franzén (1963: 40), Grenander Nyberg (1989: 90) ve Roussell (1936: 135, 189)'un yaptıkları araştırmalarından alıntı yapan Olsen ve Svanberg (2004:192)'de şu ifadelere yer vermişlerdir:

> Nalbinding iğneleri Nordik kazılarında yaygın olarak görülmektedir. Lindström (1976), Lund'daki başka bir kazıda bulunan 44 iğne ile gözlerini tarif etmektedir. Bu iğneler kemikten ve boynuzdan yapılmıştır. Araştırmacı, şekil ve tasarım bakımından farklılık gösterse de çoğunun büyük bir olasılıkla nalbinding için kullanıldığını belirtmektedir. Bazıları hem İsveç'te hem de Norveç'te, bu tür iğneler için yakın zamana kadar kullanılan bir malzeme olan domuz baldır kemiğinden yapılmıştır. Kemik iğneler hafif cilalıdır ve düz bir yüzeye sahip olup bazı durumlarda yuvarlak kesitlidir: bazılarında ise süslemeler vardır. İsveç'in Uppsala kentindeki erken Orta çağ sitelerinde de iğneler bulunmuştur. Franzén (1963: 40), biri kemikten diğeri ahşaptan olmak üzere bu tür iki iğneyi tarif etmektedir. Bu iğneler 8 ile 10 cm uzunluğundadır. Aynı dönemdeki Almanya'nın Elisenhof'taki (güney Jylland) Viking yerleşim yerinde, ucunda bir delik bulunan sivri uçlu bir çubuk, nalbinding için ahşap bir iğne olarak yorumlanmaktadır (Grenander Nyberg, 1989: 90). Benzer bir ahşap iğne, Greenland'daki

[1] Homo cinsinden bir insansı olup Neandertaller ve anatomik olarak modern insanın (Homo sapiens) yakın akrabası olmakla birlikte genetik olarak her iki türden ayırt edilebilir. İngiliz literatüründe Denisova hominins ya da kısaca Denisovans olarak adlandırılırlar (Url17).

> Sandnes'in İskandinav yerleşiminde yapılan kazılarda da bulunmuştur (Roussell, 1936: 135, 189) (aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:192).

Olsen ve Svanberg (2004:192) nalbinding iğneleriyle ilgili Hald (1950:283), Bender Jørgensen (1991: 67) ve Nörlund ve Stenberg (1934: 137)'den yaptıkları alıntılardan şu bilgilere yer vermişlerdir:

> Hald (1950: 283) kendisine göre, nalbinding için kullanılmış olan kemik iğneleri tarif etmekte ve göstermektedir. Kemik iğneler İsveç'teki arkeolojik buluntularda bulunanlar ile aynı boyut ve şekildedirler, hatta çağdaş nalbinding iğnelerine bile benzemektedirler. Hald tarafından tarif edilen iğneler Viking Çağı'na tarihlenmektedir fakat Neolitik döneme ait benzer iğneler Danimarka'da bulunmuştur. Ham kemik iğneler Ribe'den elde edilen bulgular arasında da anlatılmaktadır. Bunların nalbinding için kullanılmış oldukları ileri sürülmektedir. Ancak Bender Jørgensen'e göre bir başka olasılık, bu iğnelerin aslında elbise iğneleri [toplu iğne] olmalarıdır (Bender Jørgensen,1991: 67). Greenland Brattahlid'teki bazı kemik iğneleri, şekil ve boyut olarak modern nalbinding iğnelerine benzeyen iğneler, iğneden ziyade saç iğnesi [firkete] olarak yorumlanmaktadır. Ancak 1930'ların başlarında, pek çok arkeolog nalbinding'in farkında da değildir. Bunların tarihlendirilmesi mümkün olmamakla birlikte Orta Çağ'a ait oldukları anlaşılmaktadır (Nörlund ve Stenberg, 1934: 137) (aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:192).

Nalbinding tekniğinde kullanılan iğneler bölgesel farklılıklar da taşıyabilmektedir (Görsel 6 ve Görsel 7). Örneğin, Finlandiya'da kullanılan nalbinding iğneleri ile ilgili şu bilgilere ulaşılmıştır:

> Finlandiya'da nalbinding iğnelerinin uzunluğu en yaygın olarak yaklaşık 8 ila 12 cm gibi görünmektedir ancak 15 cm uzunluğa kadar eski iğneler de vardır. Yaşlı insanlar "işaret parmağı uzunluğunun" iyi bir ölçü olduğunu söylemektedirler ve böylece çalışırken iğne avuç içinden desteklenebilmektedir. Bazı insanlar daha kısa iğneleri, yaklaşık 5 cm, tercih etmektedirler. İğnenin genişliği en geniş kısımda yaklaşık 0,4-1 cm arasında değişmekte olup iğne genelde düzdür. Bu nedenle daha ince kenar yaklaşık 2 ila 3 mm'dir. Metal iğneler, tahta iğnelerden daha dar ve daha ince görünmektedir. Farklı şekillerde iğneler vardır, bazıları ucuna doğru sivridir, bazıları ise baştan sona kadar aynı genişliktedir. İğne ucu, düz veya hafif kıvrımlı olabilir. Eğri (kıvrımlı) uç, dikişleri almayı biraz daha kolaylaştırır, ancak sonuçta, hangi tür iğnenin seçileceği veya kullanılacağı kişisel tercih durumudur (Url2).

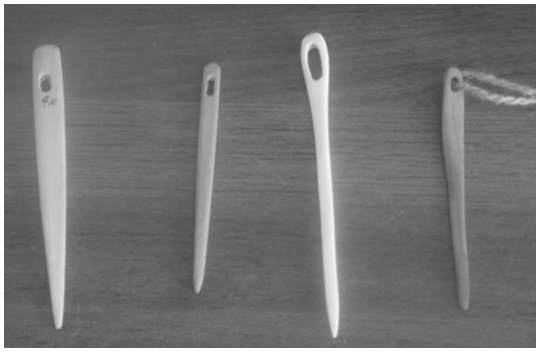

Görsel 6 (solda). Geyik boynuzu ve çeşitli ağaç türlerinden yapılmış nalbinding için çağdaş İsveç iğneleri (Fotoğraf: Ingvar Svanberg'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:196).
Görsel 7 (sağda). Ardıçtan yapılmış iki adet nalbinding iğnesi, yaklaşık 10,5 cm uzunluğunda (Url2).

Bilinen nalbinding iğne yapım malzemelerinin yanında "ardıç, üvez ağacı, hanımeli, leylak, zeytin ağacı, meyve ağaçları (elma ağacı gibi), dondurma çubuğu", "diş fırçası sapı, plastik tarak, eski bir kredi arabası şeridi" kullanılabilir (Görsel 8). Ayrıca bakır (Finlandiya'da örneğin eski madeni bakır paralar dövülerek iğnelere dönüştürülmüştür), alüminyum (Finlandiya'da iğne yapmak için alüminyum kaşıklar ile ayrıca savaş zamanlarında uçak alüminyumu da kullanılmıştır, bazı kişiler alüminyumun beyaz ipliği lekeleyebileceğini söylemişlerdir), demir, gümüş, eski metal (tırnak) törpüsü, saç tokası (iğne ucu olarak dar uç kullanılmalıdır)

da kullanılabilir (Url2) (Görsel 9).

Görsel 8 (solda). Nalbinding iğneleri: Ardıç, gümüş, alüminyum, dondurma çubuğu, ardıç, leylak ve bir plastik kart şeridi (Url2).
Görsel 9 (sağda). Köln, Almanya'daki bir müzede eski Roma iğneleri Fotoğraf: Ariane de Nooijer (Url2).

1. Nalbinding Buluntuları

Milattan Önceki Dönemlere Ait Buluntular

Bilinen en eski nalbinding örnekleri, [muhtemelen silindirik form verebilmek amacıyla yapılan] basit dönüş varyantlarını içeren örgü kumaş olarak MÖ 6500'e tarihlenen İsrail'in Judean çölündeki bir mağara olan Nehal Hemar kazısında bulunmuştur. Bu örnekler basit ilmekli ve çapraz örülmüş ilmek varyantlarındaki parçaları içermektedir (Url10). Taş Devri'nden bu yana birkaç örnek daha ortaya çıkmıştır (Url10). Sonraki örnekler Taş Devri'nin (MÖ 4200'e sabitlenmiş) Mezolitik döneminden Danimarka'da bulunan parçalardır (Url10). İsviçre'deki Göl Evlerinden (Lake Dwellings) bazı parçalar, Danimarka'da Neolitik Dönem'e tarihlenen örnekler bulunmaktadır. Ancak bu döneme ait kumaş kalıntıları oldukça azdır bu nedenle nalbinding'in gerçek kapsamı bilinmemektedir. Nalbindingin kesintisiz bir iplik gerektirmediği aksine tam tersi olduğu için ve ilk örneklerinin büyük yaşı olması nedeniyle bir teknik olarak, bir iğ veya çark üzerinde yapılan sürekli eğirmenin icadından önce gelebileceğine dair teoriler vardır (Url10). İskandinav ülkelerindeki en eski nalbinding örnekleri, Als'deki Bolkilde bataklığından ve Danimarka'daki Tybrind Vig yerleşiminden, sırasıyla MÖ 3400 ve MÖ 4200'e yani Neolitik döneme tarihlenen bitki liflerinden elde edilen tekstil parçalarıdır (Bender Jørgensen, 1987: 65'ten aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). Büyük miktarda çapraz örgülü ve basit ilmekli varyantlar Peru ve çevresindeki And bölgelerinden Paracas ve Nazca tekstillerinde görülmüştür (Url10). Üç bin yıl boyunca dokuma sanatı Nazca da dâhil olmak üzere birçok gelişmiş "Kolomb öncesi" toplumun en önemli sanatsal ve kültürel ifadesidir (Orna, 2011:192). MÖ 200 gibi erken dönemlerde Nazca halkı dokuma kumaşların saçaklarında "zarif insan ve hayvan figürleri" oluşturmuştur. Bu tekniği "sık renk değişimleri" ile karakterize etmiş (Leslie, 2007:199) ve figürleri oluşturmak için "tek iğne örmesi" kullanmıştır (Leslie, 2007:205). Ayrıca Nazca halkı karmaşık, pahalı giysiler yapmak için nalbinding (bir tür erken dönem örgü işi) ve nakış da kullanmıştır (Url9) (Görsel 10 ve 11). Daha geç örneklerde üzerine desen işlenmiş tekstiller, düz örmeler ve çapraz ilmekli özel örme yapılar yaygınlaşmıştır (Desrosiers, 2014: 2 'den aktaran Jorayev ve Temir Gökçeli, 2021:102).

Görsel 10 (solda). Nazca tekstilleri oluşturulan zarif insan ve hayvan figürleri ile karakteristikidir (Url18)
Görsel 11 (sağda). Nazca tekstillerinin figür detayları (Url19)

Nazca halkı ölümden sonraki hayata güçlü bir şekilde inanmıştır. Bu inanç onları cesetlerini mumyalamaya ve üretebilecekleri en iyi kumaşlarla sarmaya yöneltmiş ve 2000 yıl sonra hâlâ dün dokunmuş gibi görünmelerini sağlamıştır (Orna, 2011:192). 1925 yılında arkeologlar mezarlıklara ait bohçalarda işlenmiş örtüler, gömlekler, peştemaller, pelerinler ve başka giysiler bulmuşlardır. Paracus nakışı, iğneli dokumanın bir türü olan, desenli örmede uygulanmıştır. Bordo ve kahverenginin tonlarında olası dini öneme sahip tasarımlar, düz dikişlerle [teyel] işlenmiştir (Leslie, 2007:205). Jorayev ve Temir Gökçeli (2021:102) And Dağları'ndan Peru kıyısındaki kurak çöl koşullarında bulunan tekstil buluntularına dair Joslyn (2012:39) ve The New York Times (1985:3)'ten yaptıkları alıntılarda şu ifadelere yer vermişlerdir:

> And dağlarından günümüze ulaşan en eski tekstiller Peru'daki Guitarrero Mağarası'nda bulunan ve MÖ 8000'e kadar uzanan dokuma işçiliğinin örnekleridir (The New York Times, 1985: 3). Peru kıyısındaki kurak çöl koşulları, tekstillerin 8000 yıl korunmasına, 6000 yıl öncesinden kalan boyalı tekstil ürünlerinin günümüze dek gelebilmesine olanak sağlamıştır. Çeşitli işlevlere sahip bu tekstil örneklerinin çoğu cenaze törenlerinden kalanlardır. Bu işlevler arasında tören kıyafetleri, metal zırhlar içine giyilen dokuma giysiler ve bu tekstillerin yanı sıra Quipus adı verilen sayısal kayıt tutma için düğümlerin kullanıldığı elyaflar da bulunmaktadır.

Milattan Sonraki Dönemlere Ait Buluntular

Çeşitli arkeolojik alanlarda çoğunlukla çorap ve eldiven olmak üzere nalbinding tekniğiyle üretilen eski giysilere rastlanmıştır. İyi bilinen teknik, muhtemelen MS 300'den 500'e kadar kullanılmıştır (Schinnerer, 1895: 22–25'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193). İsveç'te bulunan eldivenin (Görsel 12) ilk olarak Viking Çağı'na kadar uzandığı düşünülmüştür ancak daha sonra C_{14} [radyokarbon tarihleme yöntemi] yöntemiyle 1510–1640 yıllarında yapıldığı ortaya çıkmıştır (Url20). Bu eldiven nalbinding tekniği kullanılarak yünden yapılmıştır (Url22). Bir çiftçi olan Frithiof Svensson tarafından bir bataklıkta turba kömürü kazarken bulunmuştur. Orijinali sol el eldivenidir, 27 cm uzunluğundadır ve boyanmamış yünden yapılmıştır. Bilek kısmının çevresinde kırmızı, yeşil ve beyaz yün iplikten yapılmış bir saçağın (Url20) şeritler halinde olduğu görülmektedir (Url22).

Görsel 12. Åsle eldiveni (Url21).

Bugün Suriye sınırları içinde kalan Dura Europos, şimdiki İsrail sınırlarıdaki Masada ve modern Sudan topraklarında yer alan Semna gibi çevre bölgelerde eş zamanlı örnekler mevcuttur (Url10). Leslie (2007:199) "Orta Doğu'da bir Roma karakolu olan Dura Europos'un kazılarında bulunan ve MS 200'e tarihlenen parçaların" olduğunu belirtir. Dura şehri, İsa'dan önce Suriye ile Mezopotamya arasında önemli bir sınır noktası olan Fırat'ın sağ kıyısında, Doğu Suriye'de eski bir Babil yerleşim bölgesi olduğundan Doğu'dan Batı'ya ticaret yolları üzerinde büyük bir kervan merkezi konumundaydı. MS 256'da Dura, Sasani Persleri tarafından yok edilmiştir. Modern Qal'at-es-Salihiye köyünün yakınındaki Dura bölgesi (genellikle onurlu Greko-Romen unvanından Dura-Europos olarak adlandırılır) 1922'den sonra kazılmış ve 3. yüzyıldan kalma bir Hıristiyan kilisesinin yeri de dâhil olmak üzere kültürel buluntular açısından zengin olduğu kanıtlanmıştır. Rudolf Pfister tarafından 1933'te keşfedilen üç parça örgü kumaş da vardır. Bu parçalar şimdi Amerika'daki Yale Üniversitesi Müzesi'nde tutulmaktadır (Rutt, 1987:28) (Görsel 13).

Görsel 13. Dura-Europos'dan gelen bu parça, nålbinding olarak ortaya çıkana kadar tarihteki ilk örme giysi olarak kabul edilmiştir. Yaklaşık olarak MS 200 – 256, (Yale Üniversitesi Sanat Galerisi) (Url23).

Peru ve çevresindeki And bölgelerinden Paracas ve Nazca tekstillerinde çapraz örgülü ve basit ilmekli yapılar büyük miktarda görülmektedir. Mısır'ın tekstil ürünlerinin korunması iyi bilinmektedir ve bu külliyatta, potansiyel olarak MS 200'den 12. yüzyıla kadar uzanan yüzün üzerinde örnek bulumuştur. Tekniklerin karışımı, yaklaşık üçte ikisi çapraz örgülü ilmek biçiminde ve üçte biri çeşitli bileşik biçimlerdedir (Url10). MS 5. yüzyıldan çok sayıda karmaşık örnek mevcuttur (Url10). Örneğin, MS 4. ila 6. yüzyıllar arasında Mısır'da bulunan bir çorap 1890'da Avusturya İmparatorluk Müzesi tarafından satın alınmıştır (Url10). 19.yüzyılın sonunda Viyana'daki İmparatorluk ve Kraliyet Sanat Nakış Koleji'nde öğretmen olan Louise Schinnerer, Kıpti Mısır'dan gelen çorapların örme ile değil nalbinding ile yapıldığını keşfetmiştir (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:10). Bu çorap 4. ile 5. yüzyılda yapılmış ve 19. yüzyılın sonunda Mısır'da kazıdan çıkartılmıştır. Başparmağı bölünmüştür ve sandalet ile giyilmek üzere tasarlanmıştır. Çoraplar parlak kırmızı yünlüdür ve her çorap bölünmüş ayak başparmağına sahiptir. Bacağın üst kısmında, ön ortada üst üste binmesi için üç-dört ilmek ilmek arttırmayla oluşturulmuş bir yırtmaç kapama yapılmış, iki ucun düğümlenmesi ile bağlanması sağlanmıştır. Bu çoraplar üç katlı yün kullanılarak üretilmiştir. Bazıları bu tekniğin, iki veya daha fazla iğne ile daha hızlı örme yönteminin öncüsü olduğuna inanmaktadır (Url1). Bu özel çorap, birçok popüler kitapta yanlışlıkla erken örgü örneği olarak tanımlanmıştır (Turnau,

1983: 369'dan aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193) (Görsel 14).

Görsel 14. Bir çift çorap, Mısır (yapılmış), Nålbindning (Dikiş ilmeği) yün (Url1).

Bu çorapları yapmak için kullanılan teknik yaygın olarak örgü ile karıştırılır (Url1). Denemeler yoluyla Louise Schinnerer üretim yöntemini yeniden yapılandırmış ve nalbindingi bir ilmek tekniği olarak tanımlamıştır (Ulrike Claßen-Büttner, 2015:10). Bu çoraplar örgüden çok dikiş tekniğine daha yakın olan, kimi zaman "düğümsüz ağ örgüsü" veya "tek iğne örgü" olarak adlandırılan *nålbindning tekniği* ile yapılmıştır (Url3). Mısır'daki diğer Kıpti koleksiyonların analizlerinde bulunan kumaşlar nalbinding tekniğiyle üretildiğini doğrulamıştır (Turnau, 1983: 369'dan aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193). Ancak Rutt (1987:30), Turnau (1983:369)'den aktarma yapan Olsen ve Svanberg (2004:193)'ün aksine "Kıpti" kelimesine açıklık getirir ve şu açıklamayı yapar:

> Özellikle Paris (Louvre), Prag, Toronto (Royal Ontario Museum) ve Leicester'deki ve hepsinden öte Londra'daki Victoria & Albert Müzesi de dâhil olmak üzere pek çok müze, koleksiyonları arasında sıklıkla "Kıpti çoraplar [Coptic socks]" olarak adlandırılan [çoraplara] sahiptir. Bu başlık çok yanlış anlaşılmalara neden olmuştur çünkü Kıpti [kelimesi farklı yerlerde], Kıpti Kilisesi'ne atıfta bulunmak için kullanılır. Aslında Kıpti basitçe "Mısırlı" anlamına gelir ve özellikle İslam'ın ülkeye gelmesinden önceki Helenistik Dönem'de Mısır'a atıfta bulunmak için kullanılır. Çoraplar Geç Roma dönemine ait olduğu için Roma ve Bizans Mısır'ı [Romano-Egyptian] demek daha doğru olur. "Çorap" da kesin olmayan bir kelimedir. Söz konusu parçalar ayak bileğinin üzerine kadar uzanır ve ayak başparmağı için bölünmüştür. Bu bölme muhtemelen parmak arası sandalet için düzenlenmiştir. Bu çoraplar günümüzde çoğunlukla İsa'dan sonraki 4. veya 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Roma [yönetimindeki] Mısır'da çoraplar nalbinding ile yapılmıştır. [Örme tekniği], çorabın burun kısmından başlayarak boru şeklindedir. Süreç zahmetlidir ve ipliğin tekrar tekrar eklenmesini içermektedir (Rutt, 1987:23). Başparmağı ayrık kırmızı yün örme çoraplar bugün Londra'da Victoria and Albert Müzesi'nde sergilenmektedir (Yarar Abanoz, 2016:4). Orta Çağ'da nålbinding genellikle dini mezar eşyalarında bulunmuştur (Url11). Orta Çağ döneminden gelen teknik örneklerinin çoğu İskandinavya, Finlandiya, Polonya, Rusya'daki kazılardan ve Avrupa genelindeki zengin kraliyet ve dini mezarlardan gelmektedir (Url13). İzlanda, İsveç, Finlandiya ve Danimarka'nın çeşitli arkeolojik alanlarında bulunan Viking ve Orta Çağ tekstillerinde açıkça nalbinding tekniği görülmüştür (Bender Jørgensen, 1987: 65'ten aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). Teknik en iyi eldivenlerden tanınmakta ve iklime bağlı olduğu düşünülmektedir çünkü Kuzey Avrupa dışında bu teknik, halen örme kadar yaygın olarak kullanıldığı Orta Asya'nın dağlık bölgelerinde de bilinmektedir (Url13). Orta Çağ'dan en iyi belgelenmiş nesnelerin bazıları İskandinavdır. Eldivenler Danimarka Mammen'de (şu anda Mammen dikişi bilinmektedir) ve diğerleri İzlanda, Finlandiya, İsveç, Norveç ve Polonya'da bulunmuştur (Url11). Nalbinding tekniğinde üretilen Orta Çağ çorapları İsveç'te Uppsala ve Söderköping'de bulunmuştur (Franzén, 1963: 44'ten aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). Geç Orta Çağ döneminden Uppsala, İsveç'te de bir nalbinding çorabı bulunmuştur (Url13). Tarih öncesi Kaukola parçaları, çizgiler temelinde çorap kalıntıları olarak yorumlamıştır çünkü 20. yüzyıl etnografik bulgularında çizgili çoraplar vardır (Vahter 1934'den aktaran Vajanto, 2014: 22). Ancak

Vajonto (2014: 22) "hiçbir parçada herhangi bir topuk kalıntısı yoktur ve kazı verilerindeki hiçbir şey çoraplara atıfta bulunmamaktadır" şeklinde belirterek Vahter'in açıklamasına karşı çıkmaktadır. Viking Çağı'nda Viking bölgelerinden bilinen tek eldiven, İzlanda'daki Arneiðarstaðir'de terk edilmiş bir ev temelinin altında bulunan bu eldivendir (Görsel 15). Burada da orijinali iyi formda ve açıklama güvenlidir. Net renkler tanımlanamamıştır ancak iki katlı iplik kullanılan ipliğin iki tonu varmış gibi görünmektedir. Bu durumda en güvensiz olan tarihlendirme eldivenle birlikte bulunan halka bir iğnenin tarihlendirilmesine dayanan 900'lü yıllardır. Orijinaldeki yün uzun koruyucu tüylere sahip İzlanda koyunlarından gelen yüne daha çok benzemektedir (Hald, 1950'den aktaran Url14).

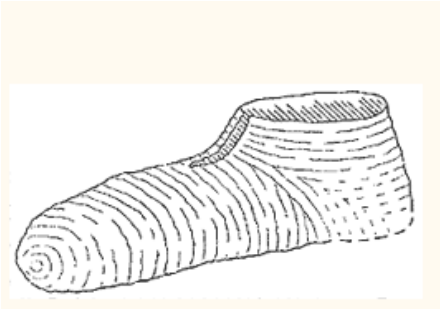

Görsel 15 (solda). İzlanda'daki eldiven (Url14)
Görsel 16 (ortada). (Coppergate çorabının şematik yapısı (Url13).
Görsel 17 (sağda). Coppergate, York'taki Bir Viking Çorabı (Url15).

Viking Çağı boyunca daha da fazla örnek ortaya çıkmaya başlamıştır. Coppergate, York, İngiltere'de ayak bileğinde MS 970'e ait kökboyası kanıtı bulunan bir yün çorap bulunmuştur (Url12). Bu çorap York'ta Coppergate olarak adlandırılmış ve nalbinding tekniğiyle yapıldığı kaydedilmiştir (Walton, 1989: 342'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193). Bu yün çorap daha önce İngiltere'de hiç kaydedilmemiş olan nalbinding ile çalışılmıştır. Çorap terlik tarzındadır yani başlangıçta tüm ayağı kaplamaktadır ve muhtemelen ayak bileğinden kısa kalmaktadır. Bu çorap karmaşık olmayan ve ilginç bir nalbinding yöntemi kullanılarak yapılmıştır (Url13) (Görsel 16 ve Görsel 17). Bu teknikle yapılan parçalar Rusya Novgorod'da da bulunmuştur. Bunlardan biri 10. yüzyıla, diğerleri ise Orta Çağ'a tarihlenmiştir (Walton, 1989: 342'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:193). Danimarka'daki Bjerringhøj, Mammen'de bir file 10. yüzyıla tarihlenmektedir, işlemeli altın merkezli file nalbinding tekniğinde yapılmıştır (Hald, 1950: 109–111 ve Hansen, 1992'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). Bu nesne, formundan dolayı "sallantılı süs" olarak adlandırılmaktadır, parça bir şalın uçları, pelerin üzerindeki bantlar veya bir kemerin ucundan bir parçadır. Buluntu, nalbindingin üst ucunda bozulmuştur bu nedenle kullanımı tartışmaya açıktır. Bu benzersiz bir nalbinding nesnesidir. Danimarka, Mammen'deki mezardan gelmektedir ve 970'lere tarihlenmiştir. 'Sallantılı süsler' üzerindeki nalbinding altın ve gümüş iplikten yapılmıştır ve tamamen dekoratiftir. Alt kenarı boyunca gümüş ve altın iplikten yapılmış brokarlı parça, dokuma bant ile ipek üzerine monte edilmiştir. Alt uçta muhtemelen bir tür metal nesneler vardır (Iversen,1991'den aktaran Url14) (Görsel 18).

Görsel 18 (solda). Mammen bulunan "sallanan süs" (Url14)
Görsel 19 (sağda). Oslo ilmek ile yapılmış eldiven (Url24)

Mısır'da iki farklı dikiş kullanılarak MS 9. ve 10. yüzyıllardan kalma yün ve ipek bir şapka bulunmuştur (Hald, 283–285, 308, 309'dan aktaran Url10). Ayrıca Finlandiya'nın Kokomäki yakınlarından gelen, o dönemlerde çoraplardan olduğu düşünülen ve bu döneme tarihlenen bazı üç renkli parça da bulunmuştur (Hald, 306'dan aktaran Url10). İki Alman örneği Saint Simeon'un şapkası (yün, 11. yüzyıl) ve Saint Bernard'ın (12. yüzyıl) kaşmir şapkasıdır (Url11). 11.yüzyıldan kalma Norveç'in eski Oslo kentinde bulunan bir eldiven vardır (Url10). Viking Dönemi'nde Viking bölgelerinden bilinen iki eldivenden ilki, Oslo'da Viking dönemine ait yapı kalıntıları arasında bulunan Oslo eldivenidir. Eldiven basit ve iyi kullanılmış, aynı zamanda iyi muhafaza edilmiş olup formun yeniden düzenlenmesi kolaydır. Orijinali fazlasıyla biçimsiz görünmektedir, bunun nedeni muhtemelen kullanım ve yıpranmadan kaynaklanmasıdır. Oslo eldiveninde hiçbir renk kalıntısı yoktur ve bu kadar basit bir giysinin boyanmamış yünden yapılmış olmasıyla çelişen hiçbir şey yoktur (Nordland, 1961'den aktaran Url14) (Görsel 19). Delsberg'deki veya bilinen diğer adıyla İsviçre'deki Delémont'taki Parish kilisesinde 12. yüzyıldan kalma 70 cm uzunluğunda, bantlarla tamamlanmış bir çift keten çorap bulunmuştur (Schmedding, s.99:Stékoffer'den aktaran Url10). Finlandiya, Tuukkala'da bulunan bir eldivenin 14. yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir (Ahlbäck, 1943: 138 ve Kaukonen, 1960:44'den aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). Piskoposların eldivenlerinde kullanılan en eski süsleme, elin arkasına dikilmiş, genellikle değerli metal veya emaye bir plak olan bir madalyondu. Daha sonra manşetler süslenirdi. En erken piskopos eldivenlerinden bir örnek elle örülmüş veya nalbindingde yapılmıştır. 1334'te ölen Başrahip Peter de Courpalay'ın günümüzde biri Paris'teki Cluny Müzesi'nde, diğeri Amiens Belediye Kütüphanesi'nde korunan eldivenleri, güzel bir nalbinding deseninde ekru ipekten yapılmıştır (Rutt, 1987:56). Danimarka'daki Kopenhag surlarında tarihlendirilemeyen ancak muhtemelen MS 1659'dan kalma dört eldiven vardır (Hald, 304'ten aktaran Url10). 1918'de İsveç'in Västergötland eyaletindeki Åsle bataklığında, bir çiftçi tarafından neredeyse hiç bozulmamış bir eldiven keşfedilmiştir (Arbman ve Strömberg, 1934). Eldiven uzunca bir süre Demir Çağı'na tarihlendirilmiştir ancak daha güncel araştırmalar bunun çok daha yeni olduğunu göstermektedir (Nockert ve Possnert, 2002:65–66'dan aktaran Olsen ve Svanberg, 2004:194). 1920'lerde Güney Arizona ve Kuzey Meksika'nın Yerli Amerikalıları hala bir tür nalbinding kullanıyorlardı (Kissell, 1916'dan aktaran Url10). Bununla birlikte, kumaşlar genellikle iyi korunmadığından ve nalbinding bazen arkeologlar tarafından bu şekilde tanımlanmadığından daha fazla örnek olabilir (Url10).

Türkiye'de Yapılan Kazılarda Çıkarılan Tekstil Buluntuları ve Malzemeler

Anadolu'nun dünya üzerindeki coğrafi konumu Batı'yı ve Doğu'yu birbirine bağlaması dolayısıyla birçok uygarlığa ev sahipliği yapmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum ise pek çok kültürel, sosyal ve yaşamsal farklılıklara ait buluntuların hem yerin üstünde hem de yerin altında birikmesiyle sonuçlanmıştır. Gökalp (2014) yılında "1930–1940 yılları arasında yapılan kazılardan ele geçen buluntulara (s.467)" dair bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmasında Ahlatlıbel'de 1934 yılında başlatılan kazı çalışmalarında "taş ağırşaklar" (Schmidt, 1933:48-51) ile "bakır iğneler" (Koray, 1934:76-78) (s.469) bulunduğunu,

Alacahöyük'te 1935 yılında başlatılan kazı çalışmalarındaki mezarlarda "bir iri toplu iğne" (Arık, 1937a:8) ile "birçok bakır toplu iğne" (Arık, 1937b:69-79) (s.472) bulunduğunu, 1937 yılında Etiyokuşu kazı alanında "ağırşakların" (s.476) yer aldığını, 1933 yılındaki Karalar kazı alanında "deri parçaları ve ayakkabı altı (sandal?)" (Arık, 1934:144) (s.481) bulunduğunu, 1938 yılında Karaoğlan kazı alanında "ağırşak (…), fildişinden çok güzel, uzun bir tığ ile bazı kemik iğneleri" (Arık, 1939-32-33) (s.484) ile 1937 yılında başlatılan Pazarlı kazı alanında da "çeşitli biçimde ağırşaklar, çeşitli dokuma ağırlıkları" (Belleten, C.II 1938:493) (s.488) bulunduğunu belirtmiştir (aktaran Gökalp, 2014: 467, 469, 472, 481, 484, 488).

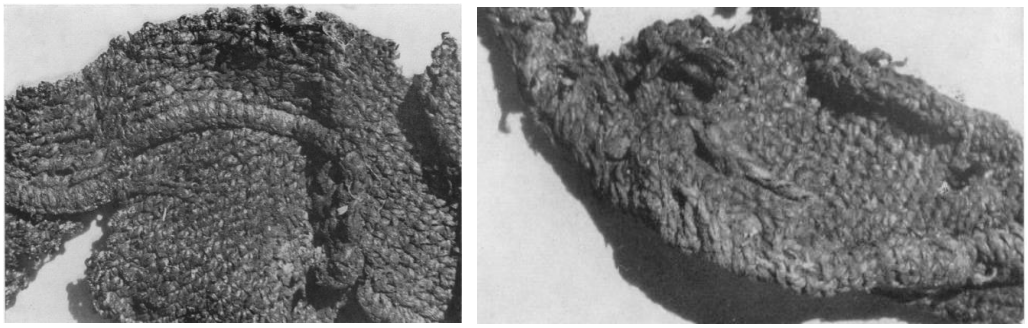

Görsel 20. Çatal Höyük'te bulunan örgü parçaları (Burnham, 1965:172).

Gordion kazıları sonucunda 1957 yılına kadar on iki tekstil örneği bulunmuştur. Bulunan tekstil parçaları bazı büyük parçaların arasına sıkışıp kalmış oldukları için yapıları hakkında kesin bir bilgiye varılamamıştır. Bazı kırılgan parçaların korunarak gelmesindeki en büyük etken bakır nesnelerle temas halinde olmalarıdır (Topuz, 2018:39). Topuz aynı araştırmasında Konya Çatal Höyük'de yapılan ve elde edilen buluntularla ilgili (Görsel 20) şu bilgileri vermiştir:

> 1961 kazı sezonunda bulunan tekstil örneklerinin düzgünlüğü ve örme malzemenin sağlamlığı gözle görünür bir durumdadır. Bu buluntular VI seviye de bulunmuş tekstillerin aslında yoğun ısıya maruz kaldıkları ve kil duvarların bu ısıyı tuttukları için altta kalarak oksijenle teması kesilince kömürleşme olmadan bulunmuştur. Bu onları inert olarak etkilemiş ve bitkisel, hayvansal maddelerin çürümesine yol açan ortamdan uzak tutmuştur. Bu parçalar Ankara da bulunan ETİ Arkeoloji Müzesinde incelenmiştir (Topuz, 2018:40).

Çatal Höyük buluntularından günümüze kadar ülkemizin pek çok bölgesinde arkeolojik kazılar yapılmıştır. Günümüze yakın zaman dilimlerinde yapılan kazı çalışmalarında pek çok tekstil buluntusunun yanında özellikle "iğne ve benzeri malzemelerin" gün yüzüne çıkartıldığı kazılar, nalbinding tekniği açısından bu araştırmada dikkate alınması uygun görülmüştür. Denizli, Çal ilçesine bağlı Ekşi Höyük'te yapılan kazılarda da tekstil tarihine ışık tutan farklı buluntular gün yüzüne çıkartılmıştır. Ekşi Höyük'te yürütülen kazılarda, "dokumacılıkta kullanıldığı değerlendirilen 8 bin 600 yıllık kemikten iğne (Görsel 21) ve ip eğirmeye yarayan yuvarlak taşlar" bulunmuştur (Url5). Tespit edilen eserler, yerleşik hayata geçiş süreci ve bölgede yaşayan ilk insan topluluklarına ilişkin bilgi edinilmesi açısından önem taşımaktadır (Url7). Kazı çalışmaları Ege Üniversitesi (EÜ) Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fulya Dedeoğlu Konakçı Başkanlığı'nda yürütülmektedir (Url6). Ekşi Höyük'ün eski bir yerleşim yeri olduğunu hatırlatan Dedeoğlu "Neolitik döneme ait bu yerleşkede yapılan kazılarda ilk tekstil tarihine ilişkin bulgular elde ettik. Buradaki mimari kalıntılar çok iyi durumda. Dönemin tipik materyallerinin tamamını burada görmek mümkün" şeklinde açıklamıştır (Url7). Ayrıca MÖ 6000- 6200 yıllarına ait "kemikten ve kilden yapılmış ağırşak, bız" gibi bulgular ile "üretim yerinde tekstille ilişkilendirebilebilecek çok sayıda buluntuların" var olduğu belirtilmiştir (Url8).

Görsel 21.Çal Höyük kazılarında çıkartılan iğneler (Url5)

Anadolu'da metal işleme endüstrisinin özel bir zanaat olarak gerçek görünümü ve gelişimi Kalkolitik dönemde başlamaktadır (Keskin, 2019:5). Son yıllarda ülkemizde yapılan arkeolojik kazılarda metal işleme endüstrisinin bilinenden çok daha eski dönemde başladığına dair buluntular gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu kazı alanlarından biri olan Başur Höyük, Siirt iline bağlı Aktaş Köyü, Bakır Mezrası sınırları içerisinde yer almakta, Siirt şehir merkezinin yaklaşık 20 kilometre batısında konumlanmaktadır. Höyük Amerikalı Arkeolog Robert J. Braidwood ile Halet Çambel'in Siirt yüzey araştırmaları sırasında 1963 yılında saptanmıştır (Url16). 2007 yılında höyükte kazı çalışmalarına devam eden Haluk Sağlamtimur (2017:4), MÖ 3. binyılın başlarında ortaya çıkan buluntular arasında "gömü hediyeleri olarak iğnelerin" bulunduğunu belirtmiştir. Aynı araştırmasında Sağlamtimur aşağıdaki bilgilere de yer vermiştir:

> Süs objeleri olarak kullanılan ve uzunluğu 5–10 cm arasında değişen küçük boyutlu iğneler dışında, 60–70 cm. uzunluğunda olasılıkla ritüel amaçlı olarak kullanılan veya ölüyü saran kumaşı tutturmaya yarayan iğneler de bulunmaktadır. Küçük boyutlu iğneler genellikle ölünün kafatasının yanında veya çene kısmında tespit edilmiştir. İğnelerin bir kısmının kabartma ve kazıma bezeme ile süslendiği görülmektedir. Yassı başlı, piramidal veya düz başlı iğnelere ek olarak gövdesinde deliği bulunan ve gözlü iğneler (toggle pin) olarak adlandırılan örnekler de mevcuttur (Sağlamtimur, 2017:5).

Öztoprak (2019:28) tüm iğne eserlerinde kullanılan elementleri tespit etmek amacıyla yapmış olduğu analizlerin sonuçlarında "iğne olarak kullanıldığı düşünülen eserlerin bakırdan yapıldığını" tespit etmiştir. Bakır elementinin yanı sıra iğnelerde "yüksek oranda Arsenikli bakır" az ve iz element olarak "kurşun" ve az element olarak "demir" kullanıldığını ortaya koymuştur (Öztoprak, 2019:28). Metal eserler, Yukarı Dicle Vadisi'nin madencilik faaliyetlerine ışık tutacak düzeyde ince işçiliğe sahiptir (Sağlamtimur, 2017:5). Başur Höyük mezar kazılarında ortaya çıkarılan 6 adet envanterlik eser olan iğneler Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir. İğnelerin ritüel amaçlı veya ölüyü saran örtü ya da bezleri birbirine tutturmak amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir (Sağlamtimur, 20172den aktaran Öztoprak, 2019:26). Toprak ve taş sandık mezarlar yüzlerle ifade edilebilecek farklı nitelikteki metal eseri bünyesinde barındırmaktadır. Metal eserlerin bir kısmı ya da tamamı tekstil ile sarmalanmıştır. Özellikle hayvan figürlü metal nesnelerde göz, baş ve gövde kısımlarının tekstille sarıldığı görülmektedir. Bu durum, olasılıkla, defin işlemi sırasında gerçekleştirilen kurban ritüelinin izlerini taşıyor olabilir. Tekstil örnekleri üzerine yapılan ilk analizler kumaşın ketenden yapıldığını göstermiştir (Sağlamtimur, 2017:6). Uygarlık tarihinde devrim olarak tanımlanan bu gelişmelerin algılandığı yerleşimlerden birisi de bölgenin ve Anadolu'nun Çanak-Çömleksiz Neolitik evresine yeni yaklaşımlar sunan ve 2000 yılında arkeolojik kazılar başlatılan Körtik Tepe'dir (Özkaya ve San, 2002: 423–34 ile Özkaya ve diğerleri, 2002: 739–58'den aktaran Özkaya ve Coşkun, 2008:86). İnsanlığın ortak kültürel mirası arasında, günümüz çağdaş uygarlık düzeyinin 12.000 yıl önce temellerinin atıldığı, insanlık tarihinin akışını değiştiren kültürel değişimlerin yaşandığı Diyarbakır (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013:7) toprak derinliğindeki kültürel varlıklarından algılanabildiği kadarıyla, "genelde Mezopotamya, özelde Anadolu tarihinde" önemli bir yere sahiptir (Özkaya ve Coşkun, 2008: 87). Diyarbakır'da ortaya çıkarılan değerler, yerel olmaktan çok küresel niteliktedirler. Araştırmalar, kültür oluşumunun en eski izlerinin Diyarbakır ve çevresinde olduğunu ortaya koymuştur. Bütün bu gelişmeler

dünya kültür tarihini tartışılır hale getirmiş ve birçok konudaki egemen görüşün yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu anlamda Dicle ile hayat bulan Diyarbakır, günümüzden 12.000 yıl önce çağdaş uygarlığın temellerinin atıldığı bir yer olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Akdeniz dünyasını ve Avrupa'yı değiştiren devrimlerin yaşandığı bölgedir (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013:11).

Bilime sunduğu katkıların yanı sıra elde edilen bulgularıyla bilim dünyasında heyecanla karşılanan Körtik Tepe "bölgeye can veren Dicle'nin Batman Çayı ile kesiştiği alanda konumlanan höyüktür (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013:7). Günümüzde bile hayranlık uyandıran kültürel birikimleriyle Körtik Tepe, doğanın insanlığa sunduğu olanaklarla yetinmeyip, değişik arayışlara geçişin ve bu noktada varılan sonuçların canlı tanıklığını yapmaktadır. Ayrıntılı bilimsel çalışmaların rehberliğinde MÖ 10.400–9250 yılları arasında kesintisiz yerleşildiği anlaşılan Körtik Tepe, temsil ettiği değerlerle Anadolu arkeolojisine ve uygarlık tarihine ayrı bir önem katmıştır (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013:12). Anadolu'da Epi-Paleolitik/Akeramik Neolitik Çağ konusunda Körtik Tepe'de edinilen bilgiler yeni tablolar ortaya çıkarmıştır (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013: 12). Erken Neolitik dönemin bilinen gelişim aşamaları MÖ 10.bine kadar erkene çekilmiştir (Özkaya ve Coşkun, 2008:86). Bulguların tanıklığı Körtik Tepe'nin Çanak-Çömleksiz Neolitik döneme aitliğini kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kanıtlamaktadır. Bulgular daha çok mezarlarla bağlantılıdır (Özkaya ve Coşkun, 2008: 87). Özkaya, Coşkun ve Soyukaya (2013:19) mezarlardan elde dilen buluntulara dair şu ifadelere yer vermişlerdir:

> Çoğunluğu ölü armağanı olarak mezarlarda ortaya çıkarılan eserlerin bazıları da yerleşim içinde mezarlardan bağımsız ele geçmiştir. Ölü armağanı durumundaki insitu bulgular, işçilikleri ile daha niteliklidirler. Biçimsel özellikleri, yüzeylerinde korunmuş bezemeleri esas alındığında, kemik eserler dekoratif ve işlevsel olmak üzere iki gruba ayrılır. İşlevsel aletler daha çok bız, delgi, iğne, olta ve kazıyıcılardan ibarettir. Çoğunluğu parçalar halinde ele geçmekle birlikte, tanımlanabilir durumda olan bızlar biçimsel özellikleri açısından, delgiler ise daha büyük boyutları ve küt uçları ile ayırt edilirler. İğnelerin ise inceden kalına değişen çok farklı tür ve örnekleri görülür. Körtik Tepe'nin bu yöndeki eserleri, biçim ve işlevleriyle, bölgenin diğer yerleşimlerinden bilinen geleneklerden kopuk değildir. Az sayıda örnekle temsil edilmiş olsalar da, bazı hayvanların kemiklerinin silah olarak kullanıldığına tanık olunur.

Kemiklerin farklı amaçlar doğrultusunda ustalıkla şekillendirilmesi, boncuk, olta ve iğne gibi özenli biçimlendirilmesi, çeşitli hayvan kabuklarının zekice süs eşyası olarak değerlendirilmesi hem estetik algılamanın gelişmişliğine hem de teknolojinin yüksek düzeyine işaret etmiştir (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013: 20). Diğer bir ifadeyle, Anadolu'da yerleşik düzene geçişin olasılıkla en erken evresinde yer alan Körtik Tepe "ünik bir kültürün temsilciliğini" yapmıştır (Özkaya, Coşkun ve Soyukaya, 2013:21).

Sonuç

İnsanın parmaklarını ya da doğada bulunan bir basit araç kullanarak yaptığı örmenin insanlık tarihi kadar eski olduğunu düşünmek oldukça rasyoneldir. Arkeolojik buluntular bugün örme sektöründe kullanılan ve son teknoloji ürünü makine ve ekipmanlara ulaşıncaya kadar insanlığın kendisini doğadan korumak için ipi kıvırarak ilmekler halinde esnek yüzeyler ürettiğini ortaya koymaktadır. Bu heyecanlı buluşlar şüphesiz bazı tahminlemelere, yorumlara dayanan iterasyonlarla kayda geçirilmekte ve bazen de dar tahminlerle sonuçlanmaktadır. Neyse ki, arkeolojik kazıların eksik yorumlanan buluntuları bu örgü tekniği hususunda düzeltilmiş ve tığ, şiş ya da mekik yardımıyla yapılan bilinen el örgüsünden çok eski dönemlere dayanan bir örme tekniği olarak nalbinding kayıtlanmıştır. Nalbinding tekniği İsveç, Norveç, Danimarka ve Estonya gibi Kuzey ülkelerinde varlığını bugüne kadar sürdürmüş olan eski bir tekniktir. Genel kanaat vücudu saracak şekilde esnek, kalın yani soğuk iklime uygun küçük parçaların elde örülmesi için kullanılmış bir örme tekniği olduğu yönündedir. Özellikle doğayla ilgili mesleklerde, odunculuk, balıkçılık ya da avcılık yapan kişiler nalbinding tekniği ile yapılan eldivenleri ve çorapları beğenerek kullanmışlardır. Bazı kaynaklarda örmeden çok daha beceri isteyen bir teknik olarak ifade edildiği kayıtlıdır. Dünya genelinde 1970'lerden bu yana eldiven, çorap ve bere yapımında kullanılan nalbinding tekniğine artan bir ilgi olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinde bu tekniğin yeniden canlandırılması söz konusudur. Bu nedenle bu araştırma tekstil tasarım tekniklerine ilgi duyan kişilere Türkiye'de ve dünya genelinde yapılan son arkeolojik kazıların da ortaya çıkarttığı örme iğneleri üzerinden nalbinding tekniğinin tarihçesini, tekniğini ve iğnelerini tanıtmak üzere bir derleme olarak tasarlanmıştır.

Kaynaklar

Tavman, Mine Biret ve Oskay, Nazan. "Örmenin Sanattaki Yeri", The 46th International Congress IFK, Sinaia, Romanya, 6 – 8 Eylül 2012, ss.180–191, 2012.

Burnham, Harold B. "Çatal Hüyük: The Textiles and Twined Fabrics", Anatolian Studies British Institute at Ankara, Vol:65, pp.169–174, 1965.

Claßen-Büttner, Ulrike. Nalbinding - What in the World Is That? History and Technique of an Almost Forgotten Handicraft. Herstellung und Verlag: BoD-Books on Demand, Norderstedt, 2015.

Çelenk, Ayhan. Yuvarlak Örmede Çekmezlik Faktörü Analizi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1998.

Erzurumlu Jorayev, Özlem ve Temir Gökçeli, Şebnem Ruhsar. "Perulu Bir Tapestry Sanatçısı Maximo Laura ve Eserleri", İDİL, Sayı:77, s.101-119, 2021.

Gökalp, Latif. "Erken Cumhuriyet Dönemi (1930–1940) Orta Anadolu Bölgesi Türk Kazıları ve Değerlendirilmesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 34 Volume:7 Issue: 34,s.466–492, 2014.

Johnson, Henry. Introduction to Knitting Technology (PDF). Delhi: Bharat Bhushan Abhishek Publications, 2008.

Leslie, Catherine Amoroso (2007). Needlework Through History: An Encyclopedia (PDF). London: Greenwood Press, 2007.

Keskin, Hakkı Levent. "Metals From Caves: The Significance Of The Metal Finds From Karain And Kılıçini Caves Within The Context Of The Later Prehistory Of The Antalya Region", CEDRUS, s.1–39, 2019.

Olsen, Osva ve Svanberg, Ingvar. "Nalbinding in the Faroe Islands?" Erişim:https://www.researchgate.net/publication/235913454_Nalbinding_in_the_Faroe_Islands [accessed Jun 07 2021], 2004.

Orna, Mary Virginia. "Chemistry And Art: Ancient Textiles And Medieval Manuscriptsexamined Through Chemistry", International Year of Chemistry [Chemistry and Art], 22(3), s.191–197, 2011.

Özkaya, Vecihi ve Coşkun, Aytaç. "Körtik Tepe Kazıları Erken Neolitik Dönemde Bölgesel Kültürel İlişkiler Üzerine Bazı Gözlemler", Atatürk Üniversitesi 50.Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı, Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, s.85–98, 2008.

Özkaya, Vecihi, Coşkun, Aytaç ve Soyukaya, Nevin. "KÖRTİK TEPE Uygarlığın Diyarbakır'daki İlk Adımları", T.C. Diyarbakır Valiliği Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları: 9, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,2013.

Öztoprak, Hakkı. Siirt Başur Höyük Kazısında Ele Geçen Bazı Metal Eserlerin Arkeometrik Karakterizasyonu. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Batman: Batman Üniversitesi, 2019.

Ray, Sadhan Chandra. Fundamentals and Advances in Knitting Technology (PDF). England: Woodhead Publishing India Pvt. Ltd, 2011.

Rutt, Richard. A History of Hand Knitting. London: B T Batsford Ltd, 1987.

Sagona, Claudia. "Two-Needle Knitting And Cross-Knit Looping: Early Bronze Age Pottery Imprints From Anatolia And The Caucasus", Oxford Journal Of Archaeology, 37(3), s.283–297, 2018.

Sağlamtimur, Haluk. "Siirt-Başur Höyük Erken Tunç Çağı I Mezarları: Ön rapor", Arkeoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Cilt: XXII s.1–18, 2017.

Sissons, Juliana. Moda Tasarımında Triko. Çev. N. Altınay. İstanbul: Literatür Yayınları, 2018.

Spencer, David J. Knitting Technology A Comprehensive Handbook and Practical Guide (PDF). (Third edition). England: Woodhead Publishing Limited and Technomic Publishing Company Inc., 2001.

Topuz, Özlem. Arkeolojik Tekstil Konservasyonu: Türkiye Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2018.

Vajanto, Krista. "Nålbinding in Prehistoric Burials–Reinterpreting Finnish 11th–14th-century AD Textile Fragments", Monographs of the Archaeological Society of Finland, s.21–33., 2014.

Yarar Abanoz, Esra. Örme Tasarımında Form ve Desen. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2016.

Internet Kaynakları

Url1-Victoria and Albert Müzesi-https://collections.vam.ac.uk/item/O107787/pair-of-socks-unknown/ (Erişim Tarihi:03.03.2020)

Url2-https://www.en.neulakintaat.fi/79 (Erişim Tarihi:27.09.2021)

Url3-https://pius-ponderings.blogspot.com/2018/11/stitch-variants-among-egyptian-nalbound.html (Erişim Tarihi:27.07.2021)
Url4-https://arkeofili.com/sibiryada-denisovalilarin-yaptigi-50-000-yillik-igne-bulundu/ (Erişim Tarihi: 27.07.2021)
Url5-https://www.arkeolojikhaber.com/haber-denizli-eksi-hoyukte-8-bin-600-yillik-igne-bulundu-26817/ (Erişim Tarihi: 27.07.2021)
Url6-https://www.arkeolojikhaber.com/haber-eksi-hoyuk-kazilarinda-8-bin-600-yillik-kemik-igne-ve-agirsaklar-bulundu-27438/ (Erişim Tarihi: 27.07.2021)
Url7-https://www.denizlimuhabir.com/denizli-de-8-bin-yillik-tekstil-ignesi-bulundu/26731/ (Erişim Tarihi: 27.07.2021)
Url8-https://www.milliyet.com.tr/galeri/denizlinin-tekstil-tarihine-isik-tutan-kazi-6578399/4(Erişim Tarihi: 27.07.2021)
Url9-https://quatr.us/south-america/nazca-south-american-history.htm (Erişim Tarihi:14.08.2021)
Url10- https://nalbound.com/a-brief-history-of-nalbinding/ (Erişim Tarihi:17.08.2021)
Url11- https://spinoffmagazine.com/nalbinding-a-short-history-of-an-ancient-craft/ (Erişim Tarihi:02.08.2021)
Url12- https://textilevaluechain.in/in-depth-analysis/articles/textile-articles/naalbinding-history-of-knitting/ (Erişim Tarihi:02.08.2021)
Url13- https://regia.org/research/life/naalbind.htm (Erişim Tarihi:02.08.2021)
Url14- https://vikingageclothing.susannabroome.se/instruction-booklets/nalbinding-from-finds/ (Erişim Tarihi:02.08.2021)
Url15- https://www.bbc.co.uk/ahistoryoftheworld/objects/fvO4ZPlnTKyGE0dWyuOdBQ (Erişim Tarihi: 03.08.2021)
Url16- https://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C5%9Fur_H%C3%B6y%C3%BCk (Erişim Tarihi:03.08.2021
Url17- https://tr.wikipedia.org/wiki/Denisova_insan%C4%B1 (Erişim Tarihi:03.08.2021)
Url 18-http://www.latinamericanstudies.org/nazca-textiles.htm (Erişim Tarihi:03.08.2021)
Url19-http://www.latinamericanstudies.org/nazca/nazca-textile-4.jpg (Erişim Tarihi:03.08.2021)
Url20-chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Fwww.annotherday.com%2FAODPDFs%2FAsleMittenRec.pdf&clen=969817&chunk=true (Erişim Tarihi:04.08.2021)
Url21- http://costumehistorian.blogspot.com/2020/10/mittens-in-early-modern.html (Erişim Tarihi:04.08.2021)
Url22- http://costumehistorian.blogspot.com/2020/10/mittens-in-early-modern.html (Erişim Tarihi: 04.08.202)
Url23- https://artgallery.yale.edu/collections/objects/5962 (Erişim Tarihi:04.08.2021)
Url24- https://tr.pinterest.com/pin/519532506992838446/ (Erişim Tarihi:04.08.2021)

SEEKING THE MARKS OF KNITTING WITHIN THE HISTORY: NALBINDING

Banu Hatice GÜRCÜM, Arzu ARSLAN

ABSTRACT

Being a textile surface formation method basing on binding and passing the loops prepared separately with an assistant such as crochet needle, knitting needle or shuttle and coming from the ball through one another, weft knitted fabric's development process within the history has mostly been associated with hand-knit started with knitting needles. Together with this, scientific examinations and dating methods conducted on the needles and breadths brought out in the archaeological digs carried out world-wide proves that the commencement of hand-knit within the history dates back older times. The findings came up in archaeological digs show that knitting began with world-widely known nalbinding technique or single needle knitting. Nalbinding is based on binding the loops formed with needle and thread to one another in the form of a cyclic hoop within themselves. Although nalbinding is expressed in several Turkish resources related to knitting, it is an old technique that is not commonly used. This technique used in Northern Europe shows similarity with shuttled knitting, fishnet knitting, point lace techniques commonly known in Anatolia and in terms of formation of surface with thread hoop and usage of single thread carrier. Even though nalbinding technique is not common in Anatolia, the fact that some needles thought to have been used as knitting needle were found in the recent archaeological digs (Başur Höyük–Siirt, Körtik Tepe-Diyarbakır) makes us consider that the history of knitting dates back to 11.000 BC in these lands and knitting technique made by using knitting needle might have been used in Anatolia. Besides this, there is not an assessment on whether nalbinding was used in Turkey or not. It is observed that there is an increasing interest in nalbinding technique, which is used for gloves, socks and knit cap around the world since 1970s. Revival of this technique in Scandinavian countries is in question. For that reason, this research was designed for the ones showing interest to textile design techniques as a collection to introduce the history and technique of nalbinding technique, and its needles over knitting needles found out in recent archaeological digs conducted in Turkey and around the world.

Keywords: Knitting, nalbinding, single needle knitting, knitting in archaeological digs, knitting textile findings